

TO REJSER

Af Kåle Rosing

Den stærke tekniske udvikling har medført forbedrede rejsemuligheder i Grønland. I sommertiden er der, foruden fly-forbindelserne, indsat regulære passagerskibe mellem byerne og mere komfortable fartøjer på ruter, hvor udsteder anløbes. Om vinteren foregår trafikken mellem de fleste byer med helikopter, men den øvrige trafik må i det nordlige Grønland på denne årstid ske med det gamle eskimoiske transportmiddel, hundeslæden. Den kan, takket være grønlændernes ældgamle og gennemtænkte rejseteknik, stadig klare situationer, hvor den moderne teknik må give op overfor den barske natur.

I det efterfølgende vil jeg gerne berette om to rejser med ca. 30 års mellemrum. Rejserne må ifølge sagens natur blive vidt forskellige både rejseteknisk og tidsmæssigt, men har det tilfælles, at hundeslædekørsel indgår som et uundværligt led.

Den første rejse foregik i 1935, da jeg var ung assistent ved den lille koloni Ritenbenk. En af mine opgaver var at være behjælpelig ved den såkaldte beholdningsoptagelse ved nogle af udstederne samtidig med, på kolonibestyrerens vegne, at foretage en almindelig inspektion. Regnskabsåret sluttede den 31. marts, men af rent praktiske grunde skulle beholdningsoptagelserne finde sted i slutningen af februar, således at man regnskabsmæssigt kunne begynde på et nyt år den 1. marts.

Normalt er februar og marts de koldeste måneder i Diskobugt-området, og jeg havde på forhånd glædet mig til at skulle ud på en rigtig slæderejse til udstedet Sarqag med mit eget hundespand. Ritenbenk lå jo på en lille ø, så der var kun mulighed for ganske korte træningsture på øen, og i hvert fald skulle sundet mellem Ritenbenk-øen og Arveprinsens Ejlande være islagt, for at man kunne komme ud på noget længere ture.

Den omtalte vinter ville den stærke frost imidlertid ikke rigtig indfinde sig. Min forventning om slæderejsen falmede mere og mere, jo længere tiden gik, og den 25. februar var der ikke antydning af islæg, og vejret var usædvanlig mildt. Kolonibestyreren afgjorde derfor, at jeg tidligt næste morgen skulle rejse ad søvejen til udstedet Qeqertaq, hvorfra jeg så på en eller anden måde måtte prøve at komme vi-

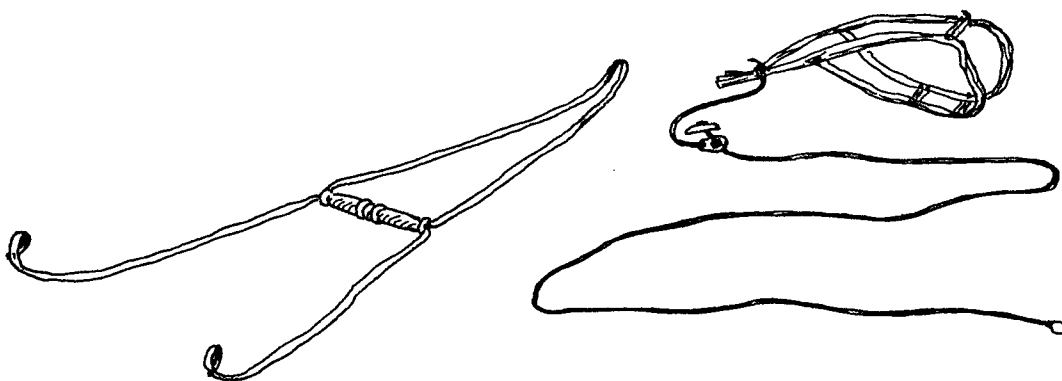
dere til Sarqaq. Rejsen til Qeqertaq måtte nødvendigvis foregå med handelens åbne rejsechalup, da kolonien ikke var så stor, at der kunne tilkomme den en motorbåd.

Natten før starten gav det sig naturligvis til at fryse stærkt, så da vi kl. 6 om morgenen skulle ud af havnen, måtte vi have en af besætningen til at stå i forstavnen og hugge en rende i nyisen, der havde dannet sig i nattens løb. Besætningen bestod af 6 rorkarle samt koloniens fartøjsfører ved rorpinden. Det var bidende koldt, men vi var forberedt og var godt klædt på. Det lykkedes efter en god halv times forløb at slippe ud i åbent vand, så at vi kunne få årerne i vandet. Vi havde naturligvis også mast og sejl med, men det var dejligt stille vejr, så roerne måtte tage godt fat, hvad de nu ikke var kede af i den kulde. Da vi havde sejlet i en halv times tid, fik vi pludselig allesammen varme både i kroppen og i de stive fingre af bare ophidselse, idet det viste sig, at vi var sejlet lige imod en flok hvidhvaler. Samtlige rifler blev fremtryllet med lynets hast, og så stor var ophidselsen, at ikke en eneste af os ramte sit mål. Hvidhvalerne fortsatte roligt i modsat retning af os, mens vi måtte nøjes med at konstatere, at det på en eller anden uforklarlig måde var lykkedes os at undgå at ramme hinanden.

Vi fortsatte rejsen med kurs mod Kangârssuk. Tiden gik med fornøjelig snak og alskens historier (vi havde jo ingen larmende og dunkende motor til at forstyrre stilheden). Vejret var stadig fint, men godt koldt, og mod syd kunne vi tydeligt se, hvordan nyisen på afstand fulgte os. Under de omstændigheder var det egentlig en betænkelig sag at rejse videre, men der var ingen anden udvej end at fortsætte, da tilbagevejen tydeligvis var spærret af nyisen. Men vi syntes nu ikke, der var så meget at bekymre sig om, – det var en ganske almindelig rejse i Grønland. Reserveproviant havde vi ikke, men vi havde både primus, rifler og haglbøsse, så skulle galt være, kunne vi nok klare os for en tid.

Efter ca. 5 timers forløb nåede vi Kangârssuk, hvor vi lagde ind i en lille bugt. Fra en fjeldknold ville vi kunne se tværs over det isfyldte sund Torssukátak og formodentlig konstatere, om det i det hele taget var muligt at komme videre. Samtidig ville vi brygge os en rigtig varm kop te og få lidt at spise. Det sidste blev der nu ikke meget af, da vi pludselig så os nødsaget til at fortsætte hurtigst muligt.

Et par af besætningsmedlemmerne var gået til fjelds for at spejde udover Torssukátak i retning af Qeqertaq. De råbte ned til skipperen og mig, der var blevet ombord på chaluppen for at lave te, at det var vanskeligt at se ruten på grund af de mange isfjelde og isskodser, der var skudt ud fra bræen, men det kunne godt se ud til, at der var åbent vand. Vi besluttede os derfor til at tage chancen, så snart vi havde spist, og vi råbte derfor til de øvrige om at komme ombord straks. Chaluppen lå midt i den lille bugt, og vi skulle til at lægge til ved stranden, da årsagen til den

Emils forrem (pito) med gribestykket (sånerutå) samt selebøj med selebenet (orsek), hvorigennem skaglen (pitûtax) let kan fastgøres eller fjernes ved hjælp af skaglebenet (pêrsaut). Skaglen ender i en benknop (kangia), hvorved alle skaglerne på een gang let kan fastgøres i en simpel løkke på forremmen.

forhastede afrejse indtraf. Flere af de unge mennesker, der var antaget som roere, var gået på opdagelse til det yderste næs af Kangârssuk, og vejen gik over nogle meget store overisede sten, der dannede den ene side af bugten, og som de unge mennesker var kommet godt over på udturen. På tilbagevejen kom de tre af dem hurtigt over de tilisede sten, men den fjerde, Bîlimût, der sorgløst bakkede på sin pibe, var kommet en anelse for langt ud på den største af stenene og begyndte langsomt at glide ned mod vandet. Skipperen Jâko og jeg stod i chaluppen og var tvunget til at være passive tilskuere til det uundgåelige. Manden selv var øjensynlig også fuldt på det rene med udfaldet af sin ekspedition, for han satte fra med et spring og forsvandt med et mægtigt plask i vandet midtvejs mellem stranden og chaluppen. Vi greb, hvad der lå nærmest – en åre og en bådshage – og afventede spændt næste fase i udviklingen. Vi ventede, – ja, jeg syntes, vi ventede en evighed, da manden pludselig dukkede op som en prop af vandet, – stadig med piben i munden! Med åren og bådshagen fik vi ham hen til båden og fik ham halet indenbords, stadig med piben i munden!

Havde vandet været koldt at opholde sig i, var det endnu koldere for den drivvåde mand at komme op i 15–20 graders kulde. Han rystede som et espeløv, og da han omsider fik piben ud af munden, hakkede han tænder, så det kunne høres viden om. Der måtte nu handles hurtigt, hvis manden skulle reddes. Vi skrabede alle de klædningsstykker sammen, vi kunne ved fælles hjælp, og mens vi skærmede for ham så godt som muligt mod den svage, isnende vind, afførte han sig de våde klæder, blev

tørret af og iført det meget forskelligartede tøj. Vi skyndte os alle at få en god varm kop te og fortsatte straks turen, hvorunder den stakkels Bilimût fik lov til at arbejde uafbrudt ved åren for yderligere at få noget varme i kroppen. Den sidste etape af rejsen til Qeqertaq blev yderst fornøjelig, for mandskabet lod ikke lejligheden gå fra sig til at fremkomme med mange drøje vitser om mandens vandgang. Man har jo en vis tilbøjelighed til at se det komiske i andres uheld, ikke mindst på Grønland. Bilimût var ved at komme til hægterne igen og deltog i den almindelige morskab, og alt dette var også medvirkende til, at ingen bekymrede sig særligt om vor almindelige situation, der just ikke kunne karakteriseres som den rene skovtur. Vi var efterhånden nået omtrent midtvejs mellem Kangârssuk og Qeqertaq, men arbejdede os langsomt frem mellem isfjelde og isskodser, hvorimellem der var fuldt af grødis og „tallerkenis“, forløberne for den rigtige faste havis. Det var ellers en køn historie, om vi var frosset fast herude. Til alt held syntes temperaturen ikke at falde yderligere, og ikke mindst var det et godt tegn, at vi fik øje på en kajakmand et godt stykke forude. Det satte ekstra energi i roerne, og Bilimût fik lov til at hænge godt i, selvom han efterhånden var ved at være noget træt. Da vi nåede hen til kajakmanden, skulle vi naturligvis udveksle nyheder med ham, og han fortalte os, at der kun var et kort stykke af grødisbæltet tilbage, og at der sikkert ikke ville blive vanskeligheder resten af vejen til Qeqertaq. Samtidig friskede vinden lidt op, så at sejlet kunne sættes, og det sidste stykke af vejen gik det raskt i tusmørket ud og ind mellem drivisen.

Vi havde været ca. 12 timer om rejsen, og det var flot klaret i betragtning af, at vi både havde måttet hugge os gennem nyis og arbejde os gennem det brede bælte af grødis, for ikke at tale om det lille intermezzo ved Kangârssuk. Hvor var det dejligt at komme ind i varmen hos den dygtige udstedsbestyrer Niels og hans buttede glade kone Karen, der serverede det lækreste måltid i verden efter en sådan vinterrejse, nemlig kogt nyfanget Netside-sælkød med den herligste hjemmebryggede øl til.

Jeg diskuterede de videre rejsemuligheder med Niels, og vi kom til det resultat, at der i den kulde slet ingen mulighed var for at sejle videre til Sarqaq. Der var her efter ingen anden udvej end at fortsætte med slæde ad den besværlige rute over højlandet mellem de to udsteder. Vi aftalte derpå med den dygtige fanger Emil, at han sammen med en anden slædekusk skulle møde, når det begyndte at lysne næste morgen, for at bringe mig og min bagage til Sarqaq.

Emil stillede som aftalt med sit prægtige hundespann og sit 1. classes grej. Det blev en lidt langstrakt tur på grund af den noget besværlige rute. Nogle steder var opstigningerne så stejle, at hundene ikke engang kunne trække den lette bagageslæde op, og Emil måtte ofte ned igen for at hjælpe til med at skubbe på slæden. Det blev også til en god travetur for passageren, der kun kunne sidde på slæden, når den su-

sede nedad. — Turen, der på havisen normalt tager et par timer i godt føre, tog os 9 timer. Til gengæld for vore anstrengelser blev vi belønnet med en forrygende dansemik hos min humørfyldte vært, den kendte udstedsbestyrer Pavia Jensen (der iøvrigt var en gudsbenådet hundekusk).

Da beholdningsoptagelsen var overstået i løbet af den næste dag og forskellige problemer diskuteret om aftenen, stod vi igen om morgenen og skulle tilbage til Qeqertaq. Det havde frosset temmelig meget, men da der kun var gået to døgn siden vor afrejse fra Qeqertaq, var det lidt tvivlsomt, hvor sikker isen var. Desuden var der tydelige tegn på en begyndende mildning. Den sydlige bugt ved udstedet var islagt, således at man tilsyneladende uden besvær kunne køre over den til det flade næs og ned på havisen i retning af Qeqertaq. Der var blot den hage ved det, at havisen på den anden side af næsset bestod af større eller mindre isflager, som af den sydlige brise lå presset op mod kysten, der de første 5–6 km fra næsset var så stejle, at det i givet fald ville være umuligt at komme op på land. Alternativet var at tage tilbage ad samme rute, som vi var kommet, men det var der ingen af os, der var særlig opsat på. Efter en kortvarig konference med de tilstedeværende fangere, der var mødt op for at overvære, hvordan vor afrejse ville spænde af, blev det fastslået, at der var chance for, at vinden ville holde sig, og at et fremstød over den ituslåede havisbræmme nok var et forsøg værd.

Vi var tre slæder, der herefter startede uden yderligere diskussion. Først Emil med mig som passager, derefter vor bagagekusk og tilsidst en ung mand, der gerne ville slå følge med os til Qeqertaq. Isen i bugten viste sig at være meget tynd, men takket være Emils fulde kontrol over sine hunde lykkedes det at undgå at få så meget fart på, at slædemederne skar sig igennem den bule i nyisen, der havde dannet sig mellem slæden og hundene, som instinktivt havde spredt sig for at fordele vægten på den tynde is. Det skal ingen hemmelighed være, at vi alle åndede lettet op, da vi var vel oppe på næssets sikre grund.

Efter nedkørslen til havisen blev slædekuskene hurtigt enige om, at det ligegodt var for risikabelt at indlede almindelig slædekørsel på isflagerne. Hundene blev derfor spændt fra, hvad de øjensynlig var velfornøjede med, men som de veltrænede hunde de var, holdt hvert spand sig dog til stadighed i nærheden af sin herre og mester. Vi andre skubbede så slæderne frem, idet vi så vidt muligt holdt os på de største flager og undgik de bredere revner mellem flagerne. Vinden holdt sig konstant, så det gik fint på denne måde, indtil vi nåede omtrent halvvejs til Qeqertaq. Her var der et elvleje, ad hvilket det langt om længe skulle være muligt at komme på land og atter få fast grund under fødderne.

Det var imidlertid vanskeligt at komme op på land over elvens tilfrosne nedløb til havet, men her kom vor unge følgesvend fra Sarqaq til god nytte. Han var lille

og adræt, og han løb ind til elvlejet med to tukke, som han benyttede til at hage sig fast ved som en anden bjergbestiger. Emil havde anbefalet mig foreløbig at blive ved slæden ude på en af de større isflager, hvorfra jeg iagttog begivenhedernes gang. Det undrede mig lidt, at den unge mand havde så travlt med at komme ind i elvlejet, og at han af og til løb i zig-zag, men det fik jeg senere en forklaring på.

Da manden havde fået sikkert fodfæste, blev der kastet flere skagler op til ham, hvorefter han bandt nogle fast til en stor sten. Derefter skulle de vigtigste „personer“ for slæderejsens heldige gennemførelse, nemlig hundene, hejses op i en skagle, efterhånden som deres ejermænd fik dem kaldt til. Enkelte af hundene var lidt uforsigtige og nåede at få et svalende bad i vandet (ligesom Bîlimût), inden de blev hejset op.

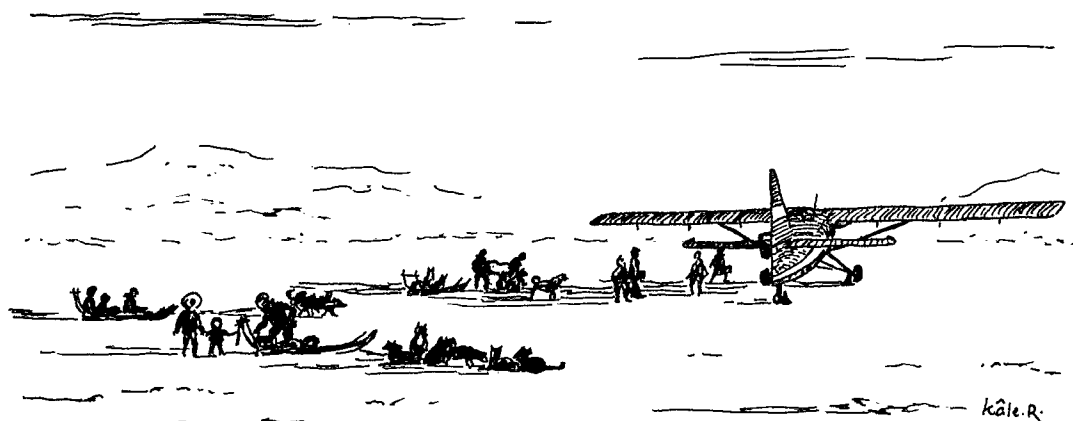
Det var vældigt interessant at se på, og jeg var ubevidst rykket frem for at have begivenhederne på nærmere hold, da jeg pludselig følte mig mærkelig kold om fødderne og opdagede, at den isflage, jeg stod på, ganske langsomt var på vej ned i dybet med mig. Med en vis fart kom jeg over på en større flage og nåede end ikke at få en våd sok, fordi jeg havde de vandtætte kamikker på. Jeg forstod nu bedre den unge mands hastværk, idet det viste sig, at isflagerne blev mindre, jo nærmere man kom kysten.

Hundene var nu alle kommet på land, og det blev nu min tur formentlig i kraft af, at jeg som den, der betalte rejsen, måtte betragtes som den næst vigtigste person. Belært af erfaringen foregik den sidste del af indmarchen i strakt galop, hoppende på isflagerne, der ind under land syntes uhyggelig små. Men min og de øvrige menneskelige væseners modtagelse var vel forberedt, idet man ikke alene havde de fastgjorte skagler at hale sig op i, men der var endog omhyggeligt hugget fodfæste ind på elvens isglatte nedfaldssted.

Det tog en times tid at få hunde, slæder og mennesker velholdent i land, og herefter gik turen videre over land, hvor vi snart efter kunne slå ind på den tilkørte slædevej til Qeqertaq. Den første, der modtog os ved ankomsten til udstedsbestyrerens hus, var den grinende og piberygende Bîlimût med hænderne dybt begravet i bukselommerne. Han havde ikke så meget som fået snue af sine dykkerøvelser ved Kangârssuk.

Hjemrejsen til Ritenbenk foregik den næste dag med chaluppen i mildt vejr og gennem fuldstændigt isfrit farvand, og vi kunne endog det meste af vejen sætte sejlet og lade roerne nyde tilværelsen.

Den anden rejse tog også sit udgangspunkt i Diskobugten, idet jeg i april 1964 skulle på permission til Danmark fra Jakobshavn sammen med min kone og vore to børn. Vi skulle med fly, men da den daværende lille „Otter“ kun kunne lande på isen i bunden af Bredebugt ca. 6 km nord for byen, skulle passagererne befordres

Otteren på landingsbanen i bunden af Bredefjord.

derud med hundeslæde. Efter planen skulle vi starte fra Jakobshavn kl. 7 om morgenen, men de slædekuske, som KGH havde truffet aftale med, var ikke mødt. Det lykkedes efterhånden at få skrabet nogle slæder sammen, og min familie og jeg blev fordelt på to slæder. Min slædekusk hed Peter, og han havde lånt hunde og slæde af en anden mand.

Det lykkedes at komme afsted med en times forsinkelse, og det gav jo lidt spænding, fordi det efterhånden var noget tvivlsomt, om vi kunne nå ud til flyet i tide. Det gik rigtig godt det første stykke på det forholdsvis flade terræn gennem byen, men da vi skulle op ad den lille „Vandbakke“, kunne hundene ikke trække os op (eller også passede det dem ikke) til trods for Peters højlydte trusler til hundene om alverdens ulykker. Den største og kraftigste af hundene var iøvrigt betydelig hæmmet af at have fået skaglen ind mellem bagbenene. Da jeg gjorde Peter opmærksom herpå, erklærede han, at han var bange for at ordne skaglen, da hunden var bidsk. Ved fælles hjælp nåede vi endelig op til toppen, hvor vi blev indhentet af en anden slædekusk, der kom med postsækkene. Han overså hurtigt situationen og tilbød elskværdigt at bytte last med Peter. Det var vi alle svært tilfredse med, og det lettede lidt på spændingen, for så var det i hvert fald nogenlunde sikkert, at vi nåede ud til flyet før posten, som flyveren sikkert ville vente på.

Selvom flyveren allerede passerede brummende højt over vore hoveder, da vi kun var nået halvvejs ud til landingsstedet, viste det sig, at man ventede derude. Det var nu også det mest strålende vejr og med god vejrsigt. Vi lettede fra Bredebugt

kl. 9 og landede på flyvepladsen i Søndre Strømfjord 1½ time senere. Her viste det sig, at maskinen fra Los Angeles til alt held for os var blevet forsinket og først ventedes ved 13-tiden. Det gav os tid til at skifte fra det tykke slædetøj til en mere hensigtsmæssig beklædning og til at indtage et måltid mad på hotellet.

Ved en venlig receptionsdamers mellemkomst lykkedes det os at låne nøglen til et badeværelse på 1. sal til omklædningen. Mens vi var godt i gang hermed, lød en myndig banken på døren og en kvindestemme, der vredt bad os om straks at lukke op. Da jeg stod i bar skjorte, fandt jeg ikke tidspunktet helt passende til at vise mig, hvorfor damen måtte vente, indtil jeg i det mindste havde fået bukser på. Episoden faldt i meget dårlig jord hos damen, der viste sig at være hotellets oldfrue, og som i ubeherskede vendinger bebrejdede os formastelige, at vi havde tilladt os at lægge beslag på et badeværelse, hvor der stod en kost, som en af hendes rengøringsassistenter skulle bruge. Heldigvis for os – og for andre – har jeg ikke set damen ved mine senere ophold på Søndre Strømfjord.

Ved 13-tiden arriverede DC-8-jetflyet, og knap en time efter skød vi skråt op i luften under røg og ild som en anden Elias. Bortset fra at vejret var klart og fint hele vejen, er der intet usædvanligt at berette, og kl. 22 dansk tid (kl. 18 grønlandsk tid) rullede vi op foran lufthavnsbygningen i Kastrup. Turen havde incl. slædekørsel og ophold i Søndre Strømfjord taget præcis 10 timer.

Der er selvfølgelig en meget iøjnefaldende forskel på de to rejser. Udover slæde-transporten foregik den første i åben rejsebåd, og de nødvendige overnatninger i den medbragte sovepose medregnet tog det 3½ døgn at nå gennem 130 km. Den anden rejses 3385 km tog 10 timer, hvoraf de 3005 km blev tilbagelagt i et komfortabelt fly, der kun var 4 timer om denne strækning. Man kan så diskutere, hvilken af rejserne, der var den største oplevelse.

Når man med grønlandske øjne ser tilbage på disse to rejser, er der en ting, der overskygger alt andet, og det er det forfald, som den grønlandske slæde har været udsat for i løbet af det forholdsvis korte åremål. Hvor man før satte en ære i, at seletøj, skagler o. s. v. var forarbejdet af de mest hensigtsmæssige grønlandske materialer og med den bedste udførelse med de praktiske benringe, skagleben, forremmens gribestykke o. m. a., klarer man sig nu med, hvad man for en billig penge kan købe i butikken af tovværk og liner, som man ganske simpelt slår nogle knuder på. Endog den absolut nødvendige pisk (som af den gode hundekusk vel at mærke hovedsagelig bruges til at styre hundene med) er også ofte et tyndt tov med et stykke fiskeline som snert. Ja, man kan sandelig også komme ud for, at enkelte tankeløse folk kører helt uden pisk og i stedet bruger stenkast, hvis ikke de kan få hundene til at makke ret.

Det skal indrømmes, at kobberem i Diskobugt-området er blevet en mangelvare. Jakobshavn kommune tog i sin tid også et prisværdigt initiativ ved at skaffe kobberem fra distrikter med lettere adgang til denne vare. Der var stærk rift om de partier, som det lykkedes at fremskaffe, og som hovedsagelig blev anvendt til forarbejdning af piske. Da der imidlertid ved indkøbsstedet ikke havde været den fornødne kontrol, måtte en ret stor del kasseres som uanvendelig, fordi det var skåret for smalt ud. Det blev jo betalt i metermål, og jo smallere det skæres ud, desto flere meter giver det!

Hundeslæden er i den nordlige del af Grønland stadig et uundværligt og pålideligt befordringsmiddel om vinteren (den er meget sjældent ude for tekniske uheld, som slædekøreren ikke kan klare på stedet). I forbindelse med den megen tale om at søge nye indtægtsmuligheder, hvor også turismen nævnes, bør der også peges på, at Grønland ikke er oplevet fuldtud, med mindre man har prøvet slædekørsel, især i den skønne forårstid. Med de nuværende flyforbindelser kan der f. eks. i Jakobshavn let arrangeres kortere eller længere slædeture (eventuelt i forbindelse med rypejagt), men det må i så fald nødvendigvis ske med de ægte grønlandske slæder med det rette tilbehør. Den form for hundeslædekørsel, der nu ofte praktiseres, er så degeneret, at den sandelig ikke er værd at vise frem hverken for landsmænd eller udlændinge.

Konebåden er blevet en museumsgenstand. Verdens eleganteste en-mandsfartøj, den grønlandske kajak, er også godt på vej til det. Vil grønlænderne have, at den sidste – og i virkeligheden uundværlige – rest af den gamle kultur helt skal forsvinde?